

*П. С. Атаманчук, В. П. Атаманчук,
м. Кам'янець-Подільський*

СТЕПАН СІРОПОЛКО: ОСМИСЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОРОБКУ

У статті подано один з можливих ракурсів філософсько-соціального осмислення педагогічного доробку Степана Сірополко. При цьому акцентовано, що оцінні судження щодо творчого доробку окремого індивіда доречно формувати з позицій діалектики.

Ключові слова: діалектика, педагогічне кредо, філософія освіти, концепція історії української освіти, особистісно орієнтоване навчання.

Історія педагогіки, система освіти й важливі реформи школи завжди мали філософський сенс. І хоч сьогодні філософія вже й не претендує на вичерпне пояснення всіх таємниць світу і кожного з його елементів, однак за нею зберігаються функції інтеграції різновимірних уявлень про світ, створення цілісного світогляду. Саме в філософії осягається криза самої освіти, формуються нові ідеали освіченості, нові уявлення щодо процесу навчання й виховання і т. ін. Звісно, що оцінні судження щодо особистісного творчого доробку окремого індивіда доцільно формувати на основі діалектичного підходу, підходу, у якому чітко відстежуються причинно-наслідкові зумовленості та інші принципи діалектики.

Не претендуючи на оригінальність і вичерпність, звернемося до творчості (освітня ніша) Степана Онисимовича Сірополко (*джерело інформації: Центр культури «Софійність» Донецького національного технічного університету*).

Народився Степан Сірополко 1872 р. у м. Прилуки Полтавської губернії. Вищу освіту здобув у Московському університеті і свою кар'єру на ниві народної освіти почав у Москві. Сірополко завідував видавництвом редакції «Южной России», «Русских ведомостей» та «Педагогического листка» (1911–1916 роки). У ці часи ним була опублікована серія брошур: «Формы правления», «Общедоступное руководство к изучению законов», «Новое сельское общество», «Сельский староста» та ін. Він працює в редакції «Народного образования» та долучається до української справи, ставши співробітником журналу «Украинская жизнь». У 1917 р. Сірополко переїхав на Україну і плідно займався народним шкільництвом у Києві. Його педагогічний хист був оцінений: Сірополка запросили стати радником із питань освіти при Генеральному секретаріаті Української Центральної Ради. У 1919 р. С. Сірополко переїхав до Кам'янця-Подільського і певний час плідно викладав у державному Українському університеті. Тут вийшла його книга «Завдання школи». З упадком Української держави Сірополко емігрував спочатку до Польщі, потім до Чехословаччини. У 1925 р. Сірополко був обраний професором Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова у Празі, де викладав протягом семи років. Він був ініціатором створення і головою Українського педагогічного товариства в Празі. Основний науковий доробок Степана Сірополка в еміграції стосується історії, теорії та практики освіти в Україні, школознавства та журналістики.

Празький період (до 1959 року) був досить плідним у діяльності українського вченого й громадського діяча. Він працював у Російському педагогічному інституті ім. Я. Коменського, Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова. Десятки його статей, присвячених проблемам шкільництва та позашкільної осві-

ти, з'являються в українських журналах, часописах, календарях, зокрема таких, як «Шлях виховання і навчання», «Учитель», «Українська школа», «Тризуб», «Життя і знання», «Нова хата», «Наша культура», «Трибуна України» тощо.

С. Сірополко була притаманна продумана форма подачі досліджуваного матеріалу та імплікативність викладення думок (... якщо, то ...). Посилаючись на джерела, він вводить читача в курс різних поглядів учених на те чи інше спірне поняття, аналізує варіанти оцінок, зважаючи на всі можливі заперечення або сумніви, подає власну оцінку різних поглядів і висновків. Цей момент свідчить про енергію наукового критицизму, критерій наукової достовірності й доказовості – традицію безсторонності й коректності «старої» української науки, її незалежності від швидкоплинності явищ.

(Однак, певну обачність щодо застосовності категоричних оцінок і сентенцій, висловлюваних у педагогічних творах С. Сірополка, необхідно виявляти, перш за все, внаслідок таких об'єктивних причин:

1. *Свого часу М.С. Грушевський [3] писав, що родина Сірополко «...була сильно занедбана з українського погляду, що аж дивно. І він, і його дружина були з Полтавщини – діти, ціла купа хлопців, їздили туди до бабки... І все-таки дома не тільки української мови, навіть української стихії нітрохи не було чути, і хлопці... не мали ніякого інтересу до українського життя».*

2. *Тривала еміграція одночасно «зарубцьовує» в дослідника гостроту болісних відчуттів та значною мірою віддаляє його від актуальних національних проблем (особливо – педагогічних).*

Важливим результатом його дослідницької праці стала ґрунтовна монографія «Народна освіта на Советській Україні» (1934; заборонена в УРСР, а наприкінці 1939 р. частина накладу публічно спалена у Львові). Продовжуючи здійснювати дослідження проблем української шкільної та позашкільної освіти, С. Сірополко у 1937 р. видав монографію «Історія освіти на Україні», яка стала першою узагальнюючою працею з цієї проблеми й належить до кращих надбань української наукової думки. Послідовно обґрунтовуючи саме уявлення про українську освіту як цілком окрему, а не периферійну частину російської, автор наголошує на відмінності й тих історичних обставинах, що гальмували її розвиток. Загальна характеристика освітянської справи у дослідженнях С. Сірополко корисна для переосмислення як змісту, так і методів сучасної освіти.

Своїм вагомим науковим доробком (близько 500 статей, українською, чеською, німецькою, французькою мовами, монографій, рецензій, підручників) С. Сірополко сприяв інтеграції української наукової думки до світової науки. В останні роки життя учений працював над завершенням рукопису другого видання фундаментальної праці «Історія освіти на Україні». Автор доповнив рукопис розділами про історію освіти Галичини, Буковини, Закарпаття, створивши єдину цілісну концепцію історії української освіти від дохристиянських часів до 20-х років ХХ ст.

Звісно, що з позицій сучасної філософії освіти [1; 2; 4–8] окремі положення педагогічного кредо Степана Онисимовича Сірополка можуть набувати тлумачень дещо відмінних від традиційно-однозначних.

Список використаних джерел:

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш.А. Амонашвили. – Минск : Университетское изд-во, 1990. – 560 с.
2. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Хмельницька область : монографія / ред. рада вид.: В.Г. Кремень (гол.) [та ін.] ; редкол. тому: О.М. Завальнюк (гол.) [та ін.]. – К. : Знання України, 2010. – 447 с.

3. Грушевський М. Споми́ни / М. Грушевський. – К., 1989. – № 8. – С. 112–113.
4. Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку : монографія / ред.: В.П. Андрущенко, В.І. Луговий, М.Ф. Степко. – К. : Ін-т вищ. освіти АПН України, 2009. – 504 с.
5. Освіта, наука і культура на Поділлі : збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. – Т. 17: Пам'яті академіка Петра Тимофійовича Тронька. – 592 с.
6. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : кол. моногр. / В.П. Андрущенко, Н.О. Дівінська, Б.І. Корольов, М.М. Левшин, В.І. Луговий, О.П. Муковіз; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – К. : Пед. думка, 2008. – 254 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 654 с.; Т. 2. – 670 с.; Т. 3. – 670 с.; Т. 4. – 640 с.; Т. 5. – 639 с.
8. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку ХХІ століття: монографія / В. Андрущенко, Л. Горбунова, В. Зязюн, А. Корецька, М. Култаєва, В. Лутай; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К. : Пед. думка, 2007. – 352 с.

В статтє представлен один из возможных ракурсов философско–социального осмысления педагогического наследия Степана Сирополко. При этом акцентировано, что оценочные суждения относительно творчества отдельного индивида уместно формировать с позиций диалектики.

Ключевые слова: диалектика, педагогическое кредо, философия образования, концепция истории украинского образования, личностно ориентированное обучение.

One of the possible foreshortening of philosophical–social comprehension of pedagogical work of Stepan Siropolko is given in the article. It is thus accented, that evaluation judgements in relation to creative work of separate individual appropriately to form dialectics positions.

Key words: dialectics, pedagogical credo, philosophy of education, conception of history of Ukrainian education, personality oriented studies.

Отримано: 19.06.2012

УДК 02(477)(092):37(477) “15/16”

С. Д. Абрамович

м. Кам'янець-Подільський

СТЕПАН СІРОПОЛКО ПРО БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ XVI–XVII СТ.

У статті розглянуто концепцію української освіти XVI–XVII ст., висунуту в «Історії освіти в Україні» С. Сірополка, який розглядає українську школу цієї пори як частину європейської культурної панорами епохи, акцентуючи риси плюралізму та мультикультурності й об'єктивно оцінюючи вплив католицько-протестантської освіти, яка вплинула й на освітню політику православних братств.

Ключові слова: Степан Сірополко, освіта в Україні, українська школа, православне братство.

Складний, сповнений трагізму період української історії XVI–XVII ст. відзначається, проте, як відомо, не самими лише втратами. Адже водночас це був період величезного піднесення креативності у всіх сферах українського-духовного життя. Зі зрушенням звичної візантійської культурної платформи, яка в київські часи була подібна до отієї незрушної пласкої землі, до краю якої буцімто дійшов Косма Індікоплов, виявилось, що українці починають актив-